

Pohjois-Savon alueellinen hyvinvointikertomus ja sen tietosisällöt

Pekka Puustinen

HYTE-vastuuvalmistelija

Ylilääkäri, yksikönjohtaja, PSSHP

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) kolme tärkeintä kysymystä:

1. **SUUNTA:** Mitkä ovat alueen suurimmat hyvinvointiin liittyvät ongelmat?
2. **KEINOT:** Millä tutkitusti vaikuttavilla keinoilla näihin ongelmiin voidaan puuttua?
3. **RAKENTEET:** Millaisella rakenteella tehokkaat keinot ja työkalut saadaan kaikkien käyttöön?

Sote-järjestämislaki 7 §: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen hyvinvointialueella

- Hyvinvointialueen on **edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä**. Hyvinvointialueella on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin, kun tämä tehtävä kytkeytyy hyvinvointialueen muihin lakisääteisiin tehtäviin.
- Hyvinvointialueen on **strategisessa suunnittelussaan** asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi **tavoitteet** ja määriteltävä tavoitteita tukevat **toimenpiteet**. Sen on arvioitava ennakkoon ja otettava huomioon päätöksensä vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.
- Hyvinvointialueen on **nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho**.
- Hyvinvointialueen - - - on **raportoitava** asukkaidensa hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä aluevaltuustolle **vuosittain**. Lisäksi **hyvinvointialueen on valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista**.
- Hyvinvointialue laatii hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman yhteistyössä alueen kuntien kanssa. Sen on julkaistava hyvinvointikertomus ja -suunnitelma julkisessa tietoverkossa.

Hyvinvointisuunnitelman tavoitteet pohjautuvat tietoon asukkaiden hyvinvoinnista

Indikaattoritieto kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä saadaan niistä tietokannoista, joista se on toistaiseksi mahdollista, mm.:

- **Sotkanet** www.sotkanet.fi
- **FinSote** Kansallinen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus (entinen ATH) ww.terveytemme.fi/ath
- **FinLapset** Lasten, nuorten ja perheiden terveys ja hyvinvointi
- **Kouluterveyskysely** <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely>
- **Tea-viisari** <https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/johtaminen/tyokaluja/teaviisari>
 - Esim. TEAkulttuuri tulokset
- **Kunnan /maakunnan omat indikaattorit ja tilastot – esim. nykytila.fi**
- **Poliisin tilastot, Onnettomuusinstituutti OTI,**
- **Lasten ja nuorten ylipaino ja lihavuus** ([FinLapset-rekisteriseuranta - Terveystemme - THL](#))
- **Laadulliset** kyselyt ja asiakaspalautteet – mm. kokemuksellinen hyvinvointikysely

↓
Hyvinvoinnin tilan kuvaus eli koottu indikaattoritieto

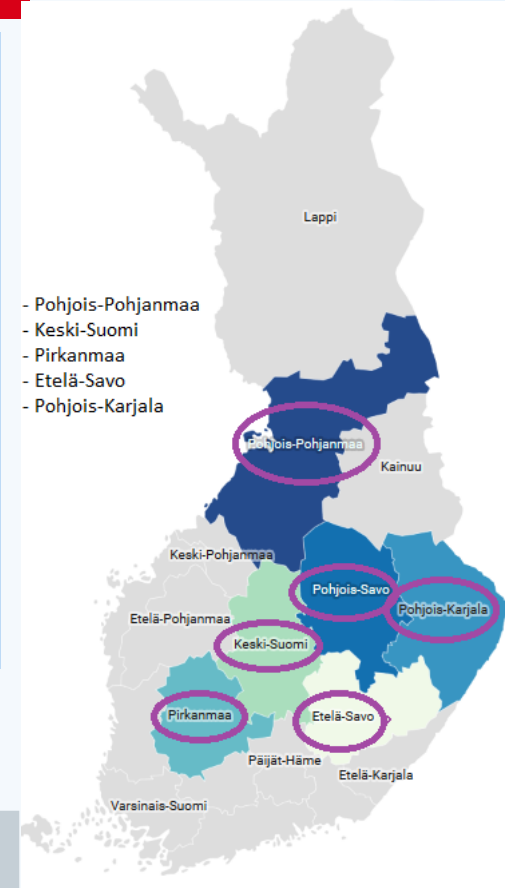
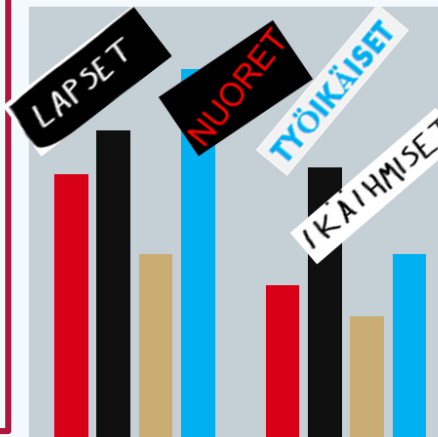
-> mikä hyvää

-> **mikä kehitettävää**

-> **painopisteet ja tavoitteet seuraavalle valtuustokaudelle**

Pohjois-Savon vertailumaakunnat

- Etelä-Savo
- Keski-Suomi
- Pirkanmaa
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Koko maa

23.2.2022

Työikäiset

Kokee elämänlaatunsa hyväksi 57,5%, erityisesti keskitason koulutuksen omaavien parissa 63,1%. (Sotkanet 2019)

Itsensä yksinäiseksi kokevia 20-64v on 8,1%, vähiten. (Sotkanet 2018).

Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneita työikäisiä on toiseksi vähiten 11,6%, erityisesti matalan koulutuksen omaavat 12,3% (Sotkanet 2018).

Työkykynsä heikentyneeksi arvioivia on keskitason koulutettujen parissa 24,1%. Mikä on vähän suhteessa vertailualueisiin (Sotkanet 2018).

Yhä harvempi 3,0% 55-64v, kokee saavansa riittämättömästi apua arkipäivän askareissa (FinSote 2018).

Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomia 20-64-v 19,9%, erityisesti matalan koulutustason omaavia

22 % 17,5 % (Sotkanet 2018)

Päivittäin tupakoivia 20-64v 15,3%. (Sotkanet 2018)

Alkoholijuomien myynti asukasta kohden

100% alkoholina 7,5 l, eniten, kasvussa (Sotkanet 2020).

Matalan koulutustason omaavat syövät **ravitsemussuosituksen mukaisesti** 23%, joka on huonoiten (23%) (FinSote 2018)

C-hepatiitti-infektioita paljon 28.5/100 000. (Sotkanet 2018)

Liikennevakuutuksesta korvattuja liikennevahingot kaikki yhteensä laskettuna Pohjois-Savossa 4399, kasvussa ja tuhatta asukasta kohden on 18.0. (OTI 2019)

Tuki- ja liikuntaelin sekä sidekudosten sairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16-64v 1,9 (eniten), tosin laskussa (Eläketurvakeskus 2019).

Rattijuopumuksia / 1000 asukasta kohden 3,7 (Sotkanet 2019).

Poliisin tietoon tulleet **huumausaineiden käyttörikokset** / 1000 asukasta, eniten, 3,8, kasvussa. (Sotkanet 2019)

Poliisin tietoon tulleet **henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset** / 1000 asukasta kohden (2.eniten) kasvussa

THL:n **sairastavuusindeksi**, ikävakioitu 130 (huonoin), (Sotkanet 2016).

Itsemurhakuolleisuus / 100 000 asukasta kohden (eniten) 23,6 ja kasvussa (Sotkanet 2018)

Työikäisistä 25-64-v. depressiolääkkeistä korvausta saaneita 11,4 % vastaavanikäisestä väestöstä, eniten. (Sotkanet 2019).

Kohdunkaulakanavan syövän seulontoihin osallistuu 59.5%, huonoin, (Syöpärekisteri 2018)

Vaikutusmahdollisuudet itseä koskeviin asioihin ja **luottamus poliittisiin päätöksentekijöihin** (Kokemuksellinen hyvinvointikysely 2021)

Työttömien terveystarkastuksia on tehty vähiten 1,8% (koko maa 5.2%) (Sotkanet 2019).

Pohjois-Savon hyvinvointitavoitteet 2021-2025

I Osallisuuden vahvistuminen ja yksinäisyyden vähentäminen

- ❖ Lapset ja nuoret kokevat olevansa osa yhteisöjään
- ❖ Kuntalaisia osallistavat ja vaikutusmahdollisuuksia lisäävät toimintatavat ovat käytössä
- ❖ Kukaan ei koe itseään yksinäiseksi

II Vanhemmuus vahvistuu

- ❖ Toimiva parisuhde
- ❖ Vanhemmuustaidot vahvistuvat
- ❖ Vanhempien oma jaksaminen vahvistuu

III Itsestä huolehtimisen ja terveellisten elintapojen edistäminen

- ❖ Ruokasuositusten mukaiset ruokatottumukset toteutuvat
- ❖ Tervehampaiset lapset ja nuoret
- ❖ Nuoret nukkuvat riittävästi
- ❖ Terveyttä edistävä liikunta lisääntyy (erit. 2.aste, matalan koulutustason naiset, ikäihmiset)
- ❖ Oppimistaidot vahvistuvat
- ❖ Yhä useampi osallistuu kohdunkaulan syövän seulontoihin
- ❖ Raskaudenkeskeytykset vähenevät

IV Mielen hyvinvointi ja riippuvuuksien ehkäisy

- ❖ Mielenterveys vahvistuu (erit. lapset ja nuoret)
- ❖ Alaikäiset nuoret ovat päihteettömiä
- ❖ Nuorten huumekekeilujen ja -käytön ehkäisy (erit. 2. asteen nuoret)
- ❖ Työikäisten ja ikäihmisten päihteiden käyttö ja riippuvuuksien aiheuttamat haitat vähenevät
- ❖ Netin haitallinen käyttö vähenee (erit. nuoret)

V Tapaturmien ja väkivallan ehkäiseminen

- ❖ Ketään ei kiusata
- ❖ Kukaan ei koe seksuaalista häirintää tai ahdistelua
- ❖ Väkivaltaa tai sillä uhkailua ei sallita
- ❖ Nuorten tekemät rikokset vähenevät
- ❖ Liikenneonnettomuudet vähenevät
- ❖ Kaatumistapaturmat vähenevät

VI Hyte- resurssien, rakenteiden ja prosessien vahvistuminen

- ❖ HYTE-resurssit ja rakenteet vahvistuvat
- ❖ HYTE-prosessit vahvistuvat
- ❖ Ennakkoarviointi päätöksenteossa

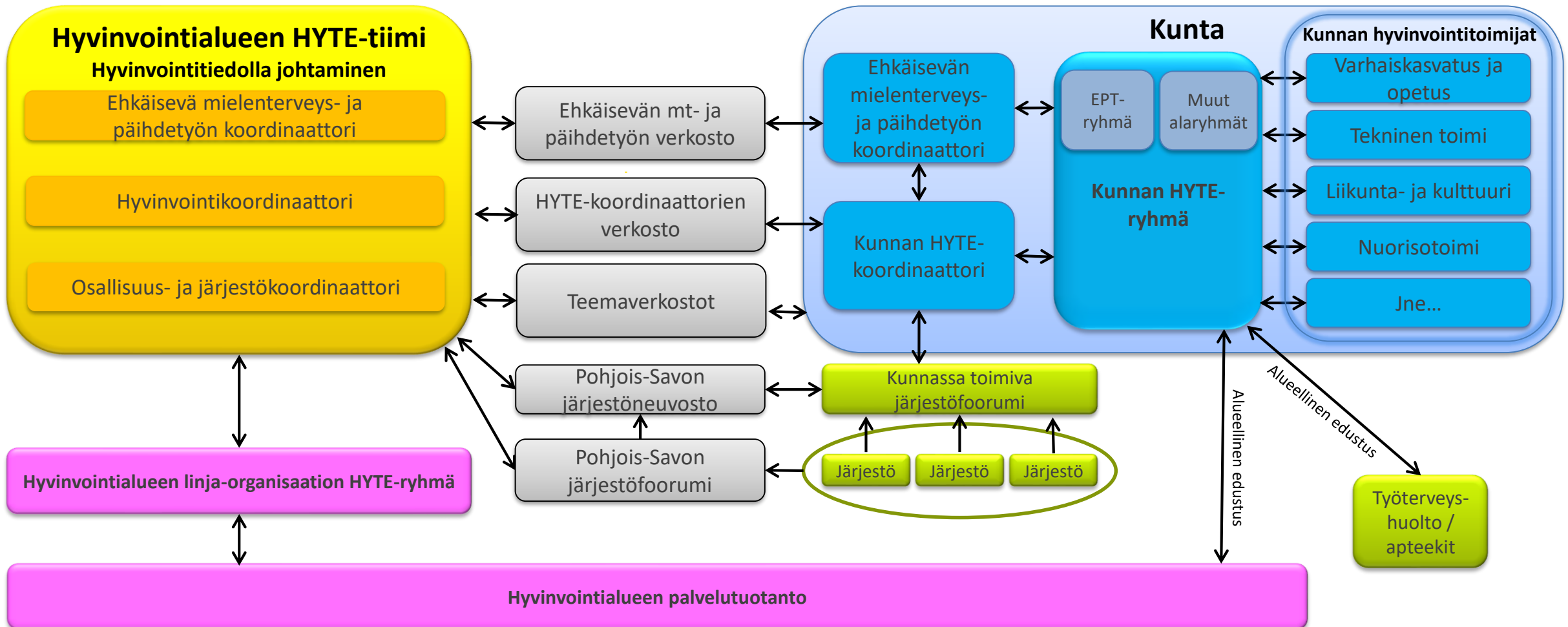
Painopiste: Mielen hyvinvointi ja riippuvuuksien ehkäisy

TAVOITTEET	HUOMIOI ERITYISESTI	MENETELMÄT	MITTARIT
Alaikäiset nuoret ovat päihteettömiä	<ul style="list-style-type: none">Tosi humalassa 8. ja 9lk erit. Rautavaara, Keitele, Vesantotupakointi erit RautavaaraNuuska 8. ja 9.lk erit Rautalampi, Siilinjärvi, lukio KiuruvesiHyväksyy alkon erit Pielavesi, Keitele	<p>Kaikille</p> <ul style="list-style-type: none">Varhaiskasvatuksessa päihteiden puheeksiotto ja päihdeteeman käsittely (vanhemmat, lapset)Päihdeaiheiset vanhempainillat ja -tilaisuudet lasten arkiympäristöissäPäihdekasvatus (esim. Koti-PEPP, Hubu, FressisEdu -materiaalit)Koulun/oppilaitoksen päihdesuunnitelmaVahvistetaan nuorten ja vanhempien osallisuutta koulun ja oppilaitoksen ehkäisevään päihdetyöhönHarrastustoimijoiden päihteettömyyssopimukset, Päiheteetön pelikenttä ja Nuuskaton urheilu toimintamalliPäihteiden puheeksiotto systemaattisesti. ADSUME (alle 16v) nuorten päihdemittariNuuska-agentti -malli kouluissaPAKKA toimintamalli (erit. alkoholi-, tupakka- ja nikotiini tuotteiden välittäminen sekä ongelmallinen rahapelaaminen)Ankkuritoiminta	<p>Kouluterveyskysely:</p> <ul style="list-style-type: none">Tosi humalassa väh kerran kuukaudessa, %, 8 ja 9.lk, lukio 1. ja 2.vTupakoi päivittäin, %, 8. ja 9. lkHyväksyy tupakoinnin, %, 8. ja 9.lk, erityisesti pojatNuuskaa päivittäin, %, 8. ja 9.lkHyväksyy nuuskaamisen, %, 8. ja 9.lkHyväksyy sähkösavukkeiden käytön, %, 8. ja 9.lkNuuskaa päivittäin, %, lukio 1. ja 2.vTupakoi päivittäin, %, lukio 1. ja 2.v, erityisesti tytöt ja ammatill 1. ja 2.v <p>Vaikuttavat hyte-menetelmät kysely</p>
Nuorten huumekekoilujen ja -käytön ehkäisy	<ul style="list-style-type: none">erit. 2. asteen nuoret	<ul style="list-style-type: none">Viestintä eri huumausaineiden vaikutuksista ja kokeilun riskeistäHuumeiden puheeksiottoKannabiksen puheeksiotto ja CAST- seulaHuumeiden käyttöttesti DAST20Päihdeilmiö,RyhmäilmiöAnkkuritoiminta	<p>Kouluterveyskysely, 8. ja 9.lk ja 2. aste:</p> <ul style="list-style-type: none">Hyväksyy kannabiksen polttamisen, %Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, %Kokeillut kannabista ainakin kerran, %Käyttänyt kannabista/ jotain muuta huumaavaa ainetta viimeisen 30 päivän aikana, % <p>Vaikuttavat hyte-menetelmät kysely</p>
Netin haitallinen käyttö vähenee	<ul style="list-style-type: none">8 ja 9.lk nuoret, erityisesti tytöt	<ul style="list-style-type: none">Puheeksiotto ja neuvontaMediakasvatus lapsille, nuorille ja vanhemmilleNettiriippuvuustesti: Nettiriippuvuustesti - IAT Päihdelinkki.fi (paihdelinkki.fi)Pelaamishäiriöttesti (IDGT-10)	<p>Kouluterveyskysely, 8. ja 9.lk:</p> <ul style="list-style-type: none">Yrittänyt usein viettää vähemmän aikaa netissä, mutta ei ole onnistunut, %Tuntenut olonsa usein hermostuneeksi, kun ei ole päässyt nettiin, %Ei ole usein syönyt tai nukkunut netin takia, %

Pohjois-Savon HYTE-rakenne 2023

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) neuvottelukunta

1. Kuntien eri toimialojen edustus
2. Hyvinvointialueen ja maakuntaliiton edustus
3. Työterveyshuollon, järjestörakenteen ja apteekkien edustus

Kiitos!

Pekka Puustinen

HYTE-vastuuvalmistelija

Ylilääkäri, yksikönjohtaja, PSSHP

pekka.puustinen@kuh.fi

044 717 9325